

IRODALOM.

Gróf Klebelsberg posthumus könyve.

Gróf Klebelsberg Kunó: *Utolsó akkordok*. Athenaeum kiadása, Budapest, 1933.

E könyv előszavában gróf Bethlen István azt írja: «Egy eszmékben gazdag, nagy magyar elme gondolat-szimfoniájának utolsó akkordjai csendülnek meg e cikkeken. Bennük is ugyanaz a vezérmotívum, mint élete egész művében: a magyar kultúra, a magyar művelődés szeretete és szolgálata.» Gr. Klebelsberg utolsó könyvét valóban nem lehet jobban jellemezni, mint barátja s tíz éven át munkatársa tette. A könyv a *Pesti Napló*ban megjelent cikkeinek gyűjteménye, melyek egyik csoportja külpolitikai kérdésekkel foglalkozik, másik része a magyar alföld problémáit s azok megoldási terveit tárja elénk.

A külpolitikai cikkek mindegyike alapos tanulmány eredménye. Ezek tárgyai az egész világra kiterjednek: a német és porosz alkotmány válsága, a német-lengyel ellentét, az olasz-francia viszony, Jugoszlávia, Japán és Kína, az Egyesült-Államok s még sok más téma foglalkoztatja. Hogy ilyen publicistikai tevékenységre milyen szükség van nálunk, azt Bethlen István a következőképp indokolja: «Előtte nem maradhatott titok közéletünk szűk látkörű, gyakran egyenesen naív külpolitikai horizontja, a történelmi perspektíva hiánya. Ezt tágítani, kimélyíteni, közkinccsé tenni a kultúrpolitikus előkelő feladata.» E feladatra Klebelsberg valóban hivatott volt. Mint közoktatásügyi miniszter a külföldi kapcsolatokat gondosan ápolta, Bécsben, Rómában, Berlinben, Stockholmban, Finn- és Észtországban előadásokat tartott s a külföldi tudós világgal állandó érintkezésben volt. E mellett a külföldi államok magyarországi követeivel sűrűn találkozott. Nagy történelmi jártassága, széleskörű ismeretei a nagy külföldi problémák helyes megítélését tették lehetővé. Ismereteit, gazdag tapasztalatait arra használta, hogy a közvélemény látkörét tágítsa. Nagyon jól tudta, hogy nyelvi izoláltságunk

mellett nagy szükségünk van arra, hogy szellemi munkásságunkat a nagy nyugati nemzetekével összemérhessük. Ez csak nemzeti kultúránk erősödésére vezethet. Épen ezért tudományos folyóirataink támogatását ahhoz a feltételhez kötötte, hogy azok idegennyelvű összefoglalásokat is tartalmazzanak. Ő valójában egy személyben Magyarországnak az összes kultúrnemzeteknél akkreditált nagykövete volt. Évszázados mulasztásokat gyors tempóban kellett pótolnia; négyszáz év alatt megszoktuk, hogy külpolitikai kérdésekben a vezetés Bécsben volt s Ausztria régi tudományos és zenei kultúrájának fénye mellett a magyar nemzeti művelődés világossága nem érvényesülhetett. Tisza Istvántól megtanulta, hogy e kedvezőtlen helyzetet csak nagy szellemi teljesítményekkel lehet ellensúlyozni. Az állami függetlenség visszanyerése az érvényesülésre ugyan megadta a lehetőséget, de a politikai akadályokat gazdasági torlaszok váltották fel. Klebelsberg a meggyőződés erejével, a tervszerűség fegyvereivel küzdött s csakhamar el is ismerték, hogy kis ország nagy államférfia. Nemrég elhunyt porosz kollegája, Becker, Magyarország legnagyobb szellemei közé sorozta. Klebelsbergnek köszönhetjük, ha a külföld bámulattal elismeri, hogy a kis Magyarország milyen szellemi erőket szolgáltat az egyetemes művelődésnek.

A cikkek másik csoportja az alföld helyzetével, elmaradottságával, szükségleteivel és rekonstrukciójával foglalkozik. A minisztersege után rendelkezésére álló időt arra használta, hogy a problémákat alaposan tanulmányozza, azok megoldásának útjait is egyengesse. Fanatikus erővel hirdette, hogy az országnak erőteljes vidéki központokra van szüksége.

A könyv a felső oktatásügyi egyesület közgyűlésén tartott beszédét is tartalmazza. E beszédében azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy a nemzet nagyságának kritériuma nem a lélekszám, hanem az, hogy kebelében önálló kutatás folyik. Szabatosan jellemzi a szakfőiskolákat, az egyetemeket s a kutató intézeteket s rávilágít azon koncepciójára, mellyel a múzeumokat és könyvtárakat gyűjtemény-egyetemmé egyesítette s a konzerváláson kívül a kutatást is feladatukká tette. Előadásának végén Vilmos császárnak a millenium alkalmából a királyi várban tartott beszédjét idézi, melyben azt mondotta, hogy Magyarország mint egyenjogú nép illeszkedett be a nagy kultúrnépek sorába. Ezt az örökséget igyekezett Klebelsberg megtartani és gyarapítani s azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy «ezt az örökséget meg fogjuk menteni, mert előrs nemzet

akarunk maradni, nagy nemzet akarunk maradni és nem akarunk visszasüllyedni a kis nemzetek sorába».

Klebelsberg ma már nem őrizheti, védelmezheti a kiegyezési korszak e nagy örökségét, a válság hullámai hevesen csapkodják a kultúra várának bástyáit. Ha valamikor, akkor most kell résen lennünk, hogy a vár sértetlenségét megőrizzük.

Grósz Emil.

Kelet közlekedésügye.

Ifj. Fellner Frigyes dr. : *Távolkelet közlekedésügye*, Gergely R. könyvkereskedése Budapest, 1932. 256 lap.

Ifj. Fellner Frigyes munkája oly világot tár föl, helyesebben mondva : állít tárgyilagos megvilágításba, amelyről különösen itthon, hazai társadalmunk könyvfogyasztó, irodalmilag tájékozott rétegeinek is romantikusan egyoldalú képzetei voltak.

Távolkelet! Az első képet az ifjúsági útleírásoknak érdekesítő, tudatosan vad regényessége alkotta és örökítette meg lelkünkben, melynek élénk, rikító színei azután a középiskola padjaiban nyert adathalmaz hívős hatása alatt polgáriasodnak. Az európai kultúrembert valóban csak később, egy Farrère, egy Puccini, egy Gauguin vezetik be művészetük aranyhidján kelet világába. Utánuk — esetleg — még az újabb életformabölcselet mesterei, Spengler, Datzel stb. következnek, akik a vallásos, nemzeti, művelődési eszmék, élet- és gondolkodás-formák gyökereit kutatva tervszerűen állítják szembe a nyugati műveltség *homo faber*ével a racionális értékelés szerint primitív embert, a *homo divinanst*, és a két embertípus eltérő fajiságából kívánják levezetni a két fajta természetes ellentétét és az annak nyilvánulásaként gyakorlati együttélésük során támadó, gyakran drámai összeütközéseket. Mindezek mögött azonban, túl a cseresznyefavirág békés költészetén, a «pillangókisasszony» ősi ritusú művészetén ott van az élő, dolgozó Távolkelet, Japán, Korea, Kína, Mandzsúria, a maguk természeti kincseikkel, feltárt és lappangó energiáikkal, embermillióik dinamikus munkaképességével, politikai, gazdasági, társadalmi berendezésükkel, az egész világot behálózó érdek-kapcsolataikkal. Ennek az óriási területnek politikai és gazdasági szerkezete, belső adottságai és fejlődési lehetőségei, világgazdasági helyzete, iránykeresése és célkitűzései a *ma* és még inkább a *holnap* nagy, megoldásra váró kérdései. Ezek a kérdések azonban nagyrészt az ismeretlenség vagy a sejtés homályában maradnak, mert a lényeg-